

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שביתה לחפצי נכרי

(מ"ז ב') (4) אמר רב יהודה אמר שמואל: חפצי נכרי אין קונין שביתה (לעצמם, והרי הם כרגלי כל אדם).

למאן? אילימא לרבנן, פשיטא! השתא חפצי הפקר, דלית להו בעלים, אין קונין שביתה, חפצי הנכרי, דאית להו בעלים מיבעיא?

אלא אליבא דרבי יוחנן בן נורי. וקא משמע לן, אימר דאמר רבי יוחנן בן נורי קונין שביתה, הני מילי חפצי הפקר, דלית להו בעלים; אבל חפצי הנכרי, דאית להו בעלים, לא.

מיתבי: רבי שמעון בן אלעזר אומר: השואל כלי מן הנכרי ביום טוב (ובן עירו הוה), וכן המשאיל לו לנכרי כלי מערב יום טוב (וקנה שביתה אצל הנכרי בתוך התחום) והחזירו לו ביום טוב, והכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום, יש להן אלפים אמה לכל רוח? ונכרי שהביא לו פירות מחוץ לתחום, הרי זה לא יזיזם ממקומן³.

אי אמרת בשלמא קסבר רבי יוחנן בן נורי חפצי נכרי קונין שביתה, הא מני, רבי יוחנן בן נורי היא. אלא אי אמרת קסבר רבי יוחנן בן נורי חפצי הנכרי אין קונין שביתה, הא מני? לא רבי יוחנן בן נורי ולא רבנן!

לעולם קסבר רבי יוחנן בן נורי חפצי הנכרי קונין שביתה, ושמואל דאמר כרבנן. ודקאמרת לרבנן פשיטא, מהו דתימא גזירה בעלים דנכרי אטו בעלים דישראל, קא משמע לן.

(2) ורבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן: חפצי נכרי קונין שביתה (אף לסובר חפצי הפקר אין קונים שביתה), גזירה בעלים דנכרי אטו בעלים דישראל.

הנהו דכרי (אילים) דאתו למברכתא (ביום טוב מחוץ לתחום על ידי בעליהם הנכרים). שרא להו רבא לבני מחוזא (דאתו למברכתא על ידי עירוב) למיזבן מינייהו (ולהביאם למחוזא).

אמר ליה רבינא לרבא: מאי דעתך, דאמר רב יהודה אמר שמואל חפצי נכרי אין קונין שביתה, והא שמואל ורבי יוחנן - הלכה כרבי יוחנן, ואמר רב חייא בר אבין אמר רבי יוחנן חפצי נכרי קונין שביתה, גזירה בעלים דנכרי אטו בעלים דישראל!

הדר אמר רבא: ליזדבנו לבני מברכתא, דכולה מברכתא לדידהו כד' אמות דמיא (כדתנן בריש פרקין, הוליקוהו לעיר אחרת וכו', ופסקינן כר"ג⁴. משא"כ בני מחוזא שאסורים, אף אם עירבו עם בני מברכתא, כי לדידם אין מברכתא כד' אמות).

1. ואם באו מחוץ לתחום, לתוך העיר, מותר להוליכם לכל רוח. רש"י.

2. ואפילו הן של הפקר. וכלי שקנה שביתה אצל הנכרי והחזירו לבעלים ועירבו בעליו למזרח או למערב, אין יכול להוציאו מאלפיים. רש"י.

3. דקנו שביתה במקומן, והרי יצאו חוץ לתחום, ואין להן אלא ארבע אמות. רש"י.

4. ומדובר שלא הביאו הנכרים את האילים לצורך היהודים שגרו במברכתא, אחרת היה אסור להשתמש בהם ביום טוב. שהרי רבא אמר לעיל (מ' א') שחפץ שהביאו נכרי מחוץ לתחום לצורך ישראל, אסור לאותו ישראל להשתמש בו. רשב"א (מ"ז ב', ד"ה וגוי) ועוד.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

חפצי נכרי: הלכה כרבי יוחנן דחפצי נכרי קונים שביתה. דעת רבינו פרץ, ריא"ז, והגהות אשר"י בשם אור זרוע, שחפצי נכרי קונים שביתה אצל בעליהם הנכרי, מאותו מקום שהגוי שם. אמנם דעת הרמב"ם שקונים שביתה במקומם. וכן פסק השו"ע⁵.

הכלים וכו' ששבתו בתוך התחום, יש להן אלפים אמה לכל רוח: דעת תוספות, והרא"ש, דכלים שבעליהם חוץ לתחומם, יש להם אלפיים אמה לכל רוח⁶. ומיהו בברייתא מיירי בכלים ואוצרות של הפקר⁷. ויש להם אלפיים, לא ממקומם, אלא לכל רוח סביב העיר⁸. ודעת ראב"ד ור"ן (פירוש ב) דלא יזיזם ממקומם. והברייתא מיירי בכלים שיש להם בעלים, ושבתו בתחום בעליהם, ויש להם אלפיים ממקום רגלי הבעלים⁹.

דכולהו מברכתא לדידהו, כד' אמות דמיא: דעת רש"י שמברכתא היתה מוקפת מחיצות¹⁰. וכתבו ר"י ורא"ש, דבעי נמי דתהוי מוקפת לדירה. ודעת הרמב"ן וריא"ז, דלעולם נידונת כל העיר כד' אמות, אפילו אינה מוקפת מחיצות, ואף שאסור לטלטל בה, ככרמלית, מותר להלך בכולה¹¹. והשו"ע¹² פסק כרא"ש.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תחומין, סימן תא)

א. ... אָבָל חֲפְצֵי הַגּוֹי, קוֹנִין שְׁבִיתָהּ בְּמִקְוֵי אֶף עַל פִּי שְׁבַע לֵיהֶם לְאוֹ בְּנֵי שְׁבִיתָהּ נִינְהוּ, גְּזָרָה חֲפְצֵי גוֹי אֶטּוּ חֲפְצֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹצִיאוּ גוֹי חוּץ לְתַחֲמוֹן וְהִבְיִאוּ לְעִיר, יִכּוּלִים לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, שְׁכָלָה כְּאַרְבַּע אַמּוֹת וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מְקַפֶּת לְדִירָה. וְסֵתֶם עִירוֹת מְקַפּוֹת לְדִירָה, שְׁבוּנִים בְּתֵימֵי תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן מְקִיפִים אוֹתָם; אָבָל סֵתֶם מְבַצְרִים אֵינָם מְקַפִּים לְדִירָה. הֵגֵה: וְלִכּוֹן יֵשׁ לְזָרָא יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁאִיל כְּלָיו לְגוֹי וְהִחְזִירָן בְּשִׁבְתָּהּ, שְׁלָא לְטַלְטֵל חוּץ מְאַרְבַּע אַמּוֹת, אִם אֵין הָעִיר מְקַף מְחַצָּה, שְׁהָרֵי הַכֻּלִּים קָנוּ שְׁבִיתָה אֶצֶל גוֹי (אור זרוע).

- או"ח תא, א. מקורות - רמב"ם (הל' שביתת יו"ט ה, י). רבינו פרץ (מ"ז ב', סוד"ה יש להם). ריא"ז (פסקיו, פרק ד, הלכה ג, אות ה). הגהות אשר"י בשם אור זרוע (סי' י' ברא"ש. ואמנם בדברי האור זרוע עצמו אין לשון זו, כמובא כבר בביה"ל ד"ה קונין).
- כיון דאי אפשר להיות להם תחום בעליהם, קונין תחום לעצמן. ואפילו לרבנן (הסוברים חפצי הפקר אין קונים שביתה), דלא דמו לנכסי הפקר הואיל ושם בעלים עליהם. רא"ש.
- דלא שייך לאוקומי כלל ביש להם בעלים, דאם כן מה לי שבתו תוך התחום, מה לי חוץ התחום.
- כדין גשמים הסמוכין לעיר, דהוו כרגלי אנשי אותה העיר.
- ויש עוד פירושים בראשונים (ראה ריטב"א). מקורות - תוספות (ד"ה והכלים). רא"ש (תוספותיו מ"ז ב', ד"ה הכלים). ר"ן (ח"י ד"ה והכלים, ביאור שני). ראב"ד (הו"ד ברשב"א). רשב"א (ד"ה וכלים).
- וכן פירש גבי מי שהוציא אוהו נכרים והולכיהו בעיר אחרת בריש פירקין, ופירש והרי היא מוקפת מחיצות משמע דלא חשיב כד' אמות להלך את כולה אלא אם כן מוקפת מחיצות, דומיא דדיר וסוהר. רא"ש (סי' י). וכתבו תוספות (מ"ז ב', ד"ה דכולה) דאע"ג דגבי נותן עירובו באילן (לעיל ל"ב ב') משמע שנעשית לו כל העיר ועיבורה כארבע אמות אף על פי שאין שם מחיצה, הני מילי לשובת שם או נותן שם עירובו שיש לו אלפים אמה לכל רוח ונחשב הכל כד' אמות אפילו חוץ למחיצות כיון שהוא בעיבורה של עיר; אבל בבא מחוץ לתחום, אינו נחשב כד' אמות בלא היקף מחיצות.
- עיין לעיל בהרחבה, בסוגיא ראשונה בפירקין, בשיטות הראשונים. מקורות - ר"י (תוספות מ"ז ב', ד"ה דכולה). רא"ש (סי' י). רמב"ן (לעיל מ"א ב', ד"ה ואלו). ריא"ז (פסקיו, פרק ד, הלכה א, אות ב).
- או"ח תא, א; או"ח תה, ו.